№ 90 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 30 ԱՊՐԻԼԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 30 ԱՊՐԻԼԻ № 90

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի. 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ... ամսվան 85 կոպ.
Առանձին համարները ՄՇԱԿ. ՏՆ. 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գինը ... են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 7 ՌՈՒԲԼԻ

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ։

Պրեմիաներ «ՄՇԱԿի» տարեկան բաժանորդները, որոնք 1915 թ. ընթացքում լրիւ վճարած կլինեն 10 ր. բաժանորդավճարը, կը ստանան որպէս պրէմիա հետևեալ նոր լոյս տեսնելիք գրքերը. 1) «Ծանշվածը»—մեծ վէպ Շահրիարի հայկ. յեղափոխ. կեանքից, 2) «Հայկական հարցը»—լուսաբանված դոկումենտներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Մայիսի 6-ին, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ,

Հայ Նպաստամատոյց Ընկ. նախաձեռնութեամբ,

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ

տեղի կունենայ

ՀԱՄԵՐԳ

Հայ երաժշտագէտների երկերից, մասնակցութեամբ երգեցիկ խմբի և սիմֆոնիկ նուագախմբի։ —◆— Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

Տոմսակների գները բենեֆիսային են և վաճառվում են թատրոնի կասսայում։

առ. 266. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
(ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ)

Այսօր, հինգշաբթի, ապրիլի 30-ին

ՀԱՅԿ. ԴՐԱՄ. ԽՄԲԱԿՑ.

կը ներկայացնէ

ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀ

Ողբերգ. 5 գործ. 6 պատկ. հեղ. Բերստուրի թարգմ. Ագուլեանի։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—տ. տ. Արավեան, Աննա-Մելիք, Ցասմիկ, Մանուչարեան, օր. օր. Արփենի, Քոչարեան, Ռոբերն, պ. պ. Ամօ-Խարազեան, Աղաքարեան, Գոլանջեան, Գուրեան, Ճոնեան, Մարութեան, Խաչիկեան, Ռաֆլօ, Ռուսեան, Սերժ, Օհանեան և ուրիշ.։

Սկիզբը երեկ. ճիշդ ժամը 8-ին։

Ռեժիսսեօր՝ ԱՄՕ-ԽԱՐԱԶԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Ա. ՆԱԶԱՐԵԹԵԱՆ և Ց. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

առ. 264. 1—1

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
(Բժ. Կարապետեանի այգի Միխայլեան փ. 65)

Այսօր, հինգշաբթի, ապրիլի 30-ին

Տօնական ներկայացում երկու լեզուով

I վրացերէն

ԽԱԲՎԱԾ ՑՈՅՍԵՐ

2 գործ.

II հայերէն ուրախ կոմեդիա

Խելքի տոպրակ

Թարգմ. Ա. Թումանեանի։

Հայերէնում մասնակցում են.—տ. Սաթենիկ, պ. պ. Բէգիջանեան, Գալստեան, Ղազարեան, Մարկոսեան, Ցարութիւնեան, Փիրումեան և ուրիշներ։

III

◆ ՍԻՆԵՄԱՏՕԳՐԱՖ ◆

Նոր ծրագիր՝ 4 մեծ բաժնով։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

Այգում երաժշտութիւն և զբօսանք ժամը 6-ից։ Կոնֆետի, ծաղիկներ, բուֆէտ և այլն։

Տեղերի գները մուտքի հետ միասին 25-ից մինչեւ 80 կոպէկ։

Այսօր առաւօտեան ժամը 11-ից մանկական ներկայացում—երգեր եւ խաղեր։

Կարգադրիչ՝ Գ. ՓԻՐՈՒՄԵԱՆ

առ. 263. 1—1

ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ
Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախկ. օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասիստ. պրոֆ Պօզնէրի։

Նախկին տարիների նման կընդունէ հիւանդներին մայիսի 1-ից Կովկասի հանքային ջրերում՝ Պեատիգորսկում, Ելիզավէտինսկայա փողոց, տուն Արխիպօվի, ռուսաց սօբորի դիմաց, տելէֆ. № 276։

առ. (հ. հ. կ.) 248. 30—3

ՎՆԱՍԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։

Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարութիւնեան
Ն. Ն. Վեսելօվզօրով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշեր
Ս. Պ. Շահպարոնեանց

(հ. կ.) առ 970. 100—50

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նաքաբեան

(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների եւ մանկաբարձութեան)։

Ընդունում է հիւանդներին՝ (առ. ժ. $12^{1}/_{2}$—2.
(եր. ժ. 4—6.

Հասցէն՝ Սօլօլակ, Րտիշչեվսկայա փ. № 1

Հեռախօս 10—58.

(հ.հ.կ.) առ. 784. 100—92

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 ապրիլի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Ապրիլի 27-ին Օլթիի ուղղութեամբ տեղի էր ունենում հրացանաձգութիւն մեր առաջապահ զօրամասերի և նահանջող թիւրքերի յետապահ զօրախմբերի միջև։

Մնացած ուղղութեամբ փոփոխութիւն չը կայ։

ԲՈՍՖՈՐԻ ՆՈՐ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 ապրիլի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Ապրիլի 27-ին Սև ծովի նաւատորմը, Բոսֆորի բերդերը ռմբակոծելուց յետոյ, ռմբաձգութիւն ունեցաւ «Գեբէն» յածանաւի հետ։

Մեր ռումբերից մի քանիսը ընկան թշնամու ռազմանաւի վրա, որից յետոյ «Գեբէնը» շտապ ճողոպրեց կուից։

ԹՈՒՐՔ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Բուխարէստի մեր սեփական թղթակիցը գրում է մեզ հետևեալը.

Թիւրքական զինուորական շրջանակները կը խորհին թէ քիչ ատենէն ռուսական զօրքը պիտի կրնայ պաշարել Էրզրումը։ Էրզրումի առաջնորդ Սմբատ եպիսկ. հեռագրով դիմած է պատրիարքարան, որ դրամական օժանդակութիւն հասնի էրզրումցիներուն, կանխական պէտքերը այժմէն կարենալ հոգալու համար։ Պատրիարքարանը ղրկած է 200 ոսկի և կաշխատի 400 ոսկի ևս ղրկել։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԵԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

27 ապրիլի

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Կ. Պոլսից տեղեկացնում են, որ զօրահրամանատար Լիման-ֆօն-Սանդէրսը յայտնեց կառավարութեանը, թէ ծանր կորուստների պատճառով նրա դրութիւնը չափազանց լուրջ է, և խնդրեց օգնութիւն։ Մինիստրների խորհրդում ֆօն-դէր-Գօլց-փաշան պաշտպանեց Լիման-ֆօն-Սանդէրսի խնդիրը։ Թրակիայից ազատ զօրքերի մի մասը ուղարկվեց Դարդանէլ։

Լիման-ֆօն-Սանդէրսը պահանջեց փոխարինել Դարդանէլի բերդերի պետ Ջէվադ-փաշային գերմանացի օֆիցէրով, պատճառաբանելով որ նա անընդունակ է. սակայն կառավարութիւնը չէ վստահանում հեռացնել Ջէվադին, որ վայելում է երիտասարդ թիւրքերի համակրանքը։

«Գեբէնը» մտաւ Դարդանէլ. «Բրեսլաուն», «Համիդիէն», «Խայրէդդինը» և «Բարբարօսան» կանգնած են Կ. Պօլսի մօտ։

Համաձայն պաշտօնական հաղորդագրութիւնների, թիւրքերի կորուստները Դարդանէլում կազմում են 80,000 մարդ։ Շարունակ վիրաւորներ են բերում Կ. Պօլիս, որ առաջ է բերում խուլ դժգոհութիւն ժողովրդի մէջ։

ԼՈՆԴՈՆ.— Լոնդոնի լրագրներից մեկի թղթակիցը նկարագրում է, թէ ինչպէս անգլիացիք զօրքեր իջեցրին նաւերից Գալիպօլի թերակղզու հարաւային ծայրում։ Զօրքերը ափ իջան հինգ կէտում։ Մի զօրաբաժին ցամաք ոտք դրեց Գէլիս (?) հրուանդանի և Սէդիլ-Բահրի միջև։ Նաւի ծայրին լայն դռներ էին բացված, որպէսզի զօրքերը կարողանան արագ իջնել ցամաք։ Նաւի վրայի գնդակացիրները շարունակ ռմբակոծում էին ցամաքը։ «Ալբիօն» ռազմանաւը շատ մօտեցաւ ափին և մի ծայրով կպաւ ժայռի. իսկոյն իջեցրին մակոյկներ, որպէսզի ճանապարհ բանան դէպի ափ։ Այդ պահին նաւի վրա բացվեց «մրրկային» կրակ։ Սակայն 200 զինուոր նետվեցին բացված անցքը, բայց միայն քչերը հասան ափ և թագնվեցին բլուրի ետեւում։ Ակներև էր, որ եթէ ափ իջնելու գործողութիւնները շարունակվէին, ամբողջ զօրամասը կոչնչանար, ուստի և ափ իջնելու գործողութիւնները կանգ առան։ «Ալբիօնը», «Կօրնովալիսը» և «Կվին Էլիզաբէտը» ընկեցին ուժեղ կերպով ռմբակոծել ափը։ Ամբողջ օրը նաւը մնաց ափի մօտ և թիւրքերը գնդակահարում էին նրանց, որոնք իրանց գլուխները դուրս էին հանում։ Թիւրքական գաուբիցները ռմբակոծում էին նաւը։ Երեկոյեան ափ իջնելու գործողութիւնները վերսկսվեցին։ Համարեա բոլոր զօրքն իջաւ ցամաք և թագնվեց գրաւած դիրքերում։

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Ստոյգ աղբիւրից տեղեկութիւն է ստացվել Պետրօգրադում, որ անգլիական այն սուզանաւը, որին աջողվեց մտնել զօրծել Դարդանէլի նեղուցով, գտնվում է Մարմարա ծովում, որտեղից ազդանշաններ է տալիս Ռոդոս։

◆ «Б. В.»-ին հեռագրում են Բուխարէստից, որ գերմանական օֆիցէրները շտապով մեկնում էին Թիւրքիայից։

◆ Ընդհանուրի կարծիքով, Իտալիան պատերազմ կը սկսէ յարձակվելով Թիւրքիայի վրա, որից յետոյ Աւստրիան ստիպված կը լինի պատերազմ յայտարարել իր կողմից Իտալիային։

◆ Գալիպօլի թերակղզում դաշնակից նաւատորմի կրակն աջող գործում է։ Դաշնակիցները, թէև դանդաղ, բայց շարունակ առաջանում են։

◆ Թիւրքերը Չաթալջան ամրացնում են վերջին խօսքերի տեխնիկայով։

ԴԻԼՄԱՆԻ ԿՌԻՒԸ
(Սեփական թղթակցից)

Սալմաստ, 21 ապրիլի

Երկու օր առաջ կռւից յետոյ, մեր փոքրաթիւ զօրքը, սոսկ ռազմագիտական նկատումներից դրդված, ամսիս 16-ին ետ քաշվեց Խանթախտից՝ թոյլ տալով թիւրքաց մեծաքանակ զօրքերին առաջանալ մինչև Դիլման։

Մինչև մեր զօրքը օգնութիւն կը ստանար, թիւրքերը տիրելով Դիլմանը՝ սկսեցին յարձակւում գործել մեր զօրքերի վրա այն ժամանակ, երբ սա նոր օժանդակ ուժեր ստանալով՝ պատրաստվում էր ջախջախել թիւրքերին։

Երեկոյեան ժամը 5-ին թիւրքերը, մտնելով Դիլման, իսկոյն ուղղվեցին ռուսաց զօրանոցների կողմը՝ Թալանի նպատակով։

Մեր զօրքը նկատելով այդ, գեներալի հրամանով, սկսեց ռմբակոծել մեր զօրանոցների կողմն ուղղվող թիւրքերին և նրանց գրեթէ բոլորին էլ կոտորեց։

Ապա երկու կողմից սկսվեց կռիւը մինչև երեկոյ։ Մութն ընկնելու հետ՝ հետզհետէ դադարեց կռիւը, և երկու կողմն էլ պատրաստվում էին միւս օրվայ կռւին...։

Առաւօտեան լոյսը դեռ չը բացված՝ սկըսվեց հրացանաձգութիւնը։ Թիւրքերը, դուրս գալով դիրքերից, կամեցան յարձակման դիմել, բայց պարտվելով նորից մտան իրանց դիրքերը։ Սկսվեց թնդանօթամարտը, որը տևեց 14 ժամ։

Երեկոյեան դադարեցին թնդանօթների անհեդ գոռում-գոչումները։

Սարերի տակից հատ-հատ սկսեցին երեւալ ասկէրները. ապա խումբ խումբ դուրս գալով դիրքերից առաջանում էին։

Մեր զօրքը ոչ մի գնդակ չէր պարպում, հմուտ որսորդի նման սպասում էր իր որսին, որը ողորմելիօրէն առաջ էր վազում, իր դէմ պատրաստված թակարդին զոհվելու։

Տափարակ դաշտով, կանաչ արտերի միջով, «Ալլահ, Մուհամմէդ» աղաղակելով՝ առաջ վազեցին դէպի մեր դիրքերը։

Այստեղ կռիւն այլ կերպարանք ստացաւ, թնդանօթները լուռ էին, միայն հրացանները ու գնդակացիրներն էին, որոնք անխնայ մշակի նման՝ հնձում էին թիւրքաց զօրքին տափարակ դաշտում։

Մի խումբ առաջ էր վազում, 5 րոպէի մէջ իսկոյն բոլորն էլ գետնին էին հաւասարվում. ապա դուրս էր գալիս երկրորդը, երրորդը... և այդպէս անվերջ՝ հազարաւոր դիակներ փռվում էին գետնին։ Անխնայ էր խոնում էր թշնամու յուսահատութիւնը։

Վրա հասաւ գիշերը. կռիւը դադարեց։ Այս անգամ մեր զօրքը պատրաստվում էր առաւօտեան վճռական յարձակման դիմելու։

Բայց ահա գիշերվայ ժ. 3-ին մեր առաջապահ գնդերը լուր բերին, որ թշնամին անկարգ փախուստի է դիմել, թողնելով նոյն իսկ վիրաւորներին։

Գեղեցիկ և պայծառ առաւօտ էր։ Արեգակը դեռ նոր էր ոսկեզօծել սարերի գագաթները, երբ փողը հնչեց, և մեր քաջարի զօրքը ազգային հիմն երգելով դանդաղօրէն առաջ շարժվեց դէպի Դիլման։

Հասնելով թիւրքաց դիրքերին, մերոնք գըտան անհամար դիակներ, որոնք կոյտեր էին կազմել, ոմանք դեռ գալարվում էին կռիւ մղելով անողոք մահվան դէմ։

Երբեմն լսվում էին աղեկտուր ձայները վիրաւոր թիւրքերի, որոնք այն օրհասական ժամին օգնութիւն էին աղերսում։

Հասնելով Դիլման և շրջապատելով քաղաքը, մեր առաջապահ գնդերը մտան քաղաք։ Ապա նրանց հետևեց ամբողջ զօրքը և շրջելով քաղաքը՝ վեց վերստ հեռաւորութեան վրա դիրք բռնեց։

Գեներալը կանչեց պարսից նշանաւոր մարդկանց և պատուիրեց խանութները բանալ, առեւտուրը սկսել։ Այդպէս էլ եղաւ՝ քաղաքում կարգ ու կանոնը վերականգնվեց։

Մեր զոհերը աննշան են, իսկ թիւրքերի կորուստը առ այժմ հասնում է 3500-ի. բայց այսքանով չը պիտի բաւականանալ, որովհետև հետզհետէ ձորերում գտնվում են դիակների կոյտեր, որոնց թշնամին հաւաքել է, բայց թաղելու ժամանակ չունենալով՝ թողել է ու փախել։

Այսպէս վերջացաւ հիւանդ Թիւրքիայի վերջին յարձակումը Պարսկաստանի վրա, և սա վերջին ապացոյցը կարող է ծառայել այն բանի, որ Թիւրքիան, որքան էլ նա բարբարոս Գերմանիայի ուժով զինված ու պատրաստված լինի, այնուամենայնիւ մի անբուժելի հիւանդ է, որին չէ կարող բուժել ոչ 42 սանտիմետրանոց թնդանօթների գոռում-գոչիւնը, և ոչ էլ Վիլհէլմի երկաթեայ խաչի զօրութիւնը։ Միակ ամփոփման վայրը Թիւրքիայի՝ Փոքր-Ասիայի խորքերն են, որտեղ միայն նա կարող է քարշ տալ իր եղկելի գոյութիւնը....

Արմ. Անանեան

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ Է ԽՆԴՐՈՒՄ

Համաեւրոպական պատերազմը ցնցեց և Թիւրքիային։ Օսմ. կառավարութիւնը հենց սկզբից սկսեց գաղտնի պատրաստվել՝ օգտվելով անարգել ապագայից։ Մօտ երեք ամիս՝ թիւրքերը շարունակում էին աջ ու ձախ, բարեկամներին և թշնամիներին հաւատացնել իրանց չէզոքութեան մասին և «բարեկամական» հակումների վերաբերմամբ։ Երիտասարդ-թիւրքերի արկածախնդիր կառավարութիւնը չէր կարող անուշադիր թողնել Եւրոպայի մեծ ճգնաժամը։ Ինչ ասել կուզի, նրանց հարուածը ուղղված էր գըլխաւորապէս Ռուսաստանին։ «Քաջ» օսմանցիները վճռեցին գոնէ մի անգամ յաղթել, այն էլ Գերմանիայի օգնութեամբ, անպարտելի հակառակորդին, որից դարերի ընթացքում սովորել են անփոփոխ պարտվել։ Հեռանկարը անչափ գեղեցիկ և գրաւիչ էր և յոյսերը՝ մեծ։ Թիւրքիան խորապէս համոզված լինելով հեշտ յաղթութեան մէջ՝ իր մեծ հովանաւոր Գերմանիայի գըրդմամբ յարձակվեց Ռուսաստանի վրա։

Աջող կերպով Օլթի, Սարըղամըշ, Արդահան, Ուրմիա և այլ տեղերը գալը Մուհամմէդի դրախտն էր խոստանում գոռոզ օսմանցիներին, բայց այդ վճռական րոպէին մի անսպասելի դէպք պատահեց, որը նրանք չէին երազում նոյն իսկ. ռուսաց զօրքը հասաւ և մի այնպիսի սոսկալի ջարդ տուեց թիւրքերին, որի նմանը նրանք հազիւ թէ տեսած լինեն։ Անողոք բաղդը նորից պատճառեց թեւաւորված «հերոսներին»։ Անցաւ երկար ու ձիգ կէս տարին։ Թիւրքերի և նրանց հետ միասին գերմանացիների բոլոր գերբնական ջանքերը ապարդիւն անցան։

Այլ ևս ինչ է մնում, եթէ ոչ վաղ յոյսերից ընկնել յուսահատութեան մէջ և վերջ ի վերջոյ գլուխ խոնարհել անյաղթ թշնամիների առաջ. Բ. Դուռը վաղուց հաշտութեան միջոցով կամենում է փրկել իր փտած տէրութիւնը վերջնական անկումից։

Ինչպէս յայտնի է, օսմ. կառավարութիւնը վերջերս իտալական և Միացեալ-Պետութիւնների դեսպանների միջոցով հաշտութիւն է խնդրել երբեակ համաձայնութիւնից։

Շա՞տ է անցել արդեօք այն «երանելի» ժամանակից, երբ թիւրքերը կուրացել և մոլորվել էին Գերմանիայի խոստումներից և ոչ ոքի չէին ուզում ճանաչել։ Երիտասարդ թիւրքերի գոռոզ ցնորքներից—մի հարուածով նուաճել Կովկասը, Եգիպտոսը, նոյնիսկ արշաւել հեռաւոր Հնդկաստանի վրա—էլ հետք չը մնաց։ Այս պայմաններում հաշտութիւն խնդրել՝ նշանակում է խոստովանել իր պարտութիւնը։ Ներկայումս Թիւրքիայում կայ երկու իշխանութիւն՝ թիւրք-գերմանական և գերմանաթիւրքական։ Ո՞րն է դրանցից հաշտութիւն խնդրում՝ դա անյայտ է։ Հապա ով է երաշխաւորում, որ եթէ դրանցից մեկը հաշտութիւն կնքի, միւսը դաւաճանաբար կրկին չի յարձակվի դաշնակիցների վրա, ինչպէս դա պատահեց անցեալ տարվայ հոկտեմբերին։

Հաշտութեան պայմանները շատ ձեռնտու են թիւրքերին, իսկ դաշնակիցներին՝ գրեթէ ոչինչ չեն տալիս։ Թիւրքերը պատրաստ են ճանաչելու նեղուցները ազատ՝ նաւագնացութեան համար, ոչնչացնել Դարդանէլի և Բոսֆորի ամրոցները, հատուցանել Ռուսաստանի, Անգլիայի և Ֆրանսիայի բոլոր պատերազմական ծախսերը։ Բացի այս կէ-

տից՝ օսմ. կառավարութիւնը պատրաստ է վերականգնել կապիտուլացիայի իրաւունքը, տալ ինքնավարութիւն այն գաւառներին, որտեղ քրիստոնեայ տարրը գերակշռում է մահմեդականներին։ Բայց պարզ է, որ բա-ցի յոյներից՝ Փոքր Ասիայի հարաւ-արևմըտեան մասում, Լիբանանից ու հայկական մի քանի գաւառներից, քրիստոնեաները—այսինքն ամենահարստահարված և ամենից ամբողջ մասը ազգաբնակութեան—Թիւրքիայի ոչ մի մասում մեծամասնութիւն չեն կազմում։ Ուրեմն մնացած ոչ-մահմեդական գաւառ-ները շարունակելու են հեծել բարբարոս Թիւրքերի ծանր լծի տակ։

Եւ ի՞նչ ասել կուզէ, շատ ձեռնտու պայ-մաններ են։

Ահա այս ողորմելի աղքատային վարձատ-րութեամբ «հիւանդ մարդը» ձգտում է դարձեալ խաբել մեծ պետութիւններին և փրկել մահվան դատապարտված իր «կեն-դանի դիակը»։

Օսմ. տէրութիւնը երկար ու ձիգ տարի-ների ընթացքում հանդիսացել է Եւրոպայի զարգացման և հանգստութեան խոչընդոտը ու կուածաղիկը։ Եւ քանի որ նա քարշ է տալու իր ողորմելի գոյութիւնը, Եւրոպա-յում և մանաւանդ Բալկանեան թերակղզում ու Մօտիկ Արևելքում խաղաղութիւնը եր-կարատև չէ կարող լինել։ Եւրոպայի շահե-րը հրամայողաբար պահանջում են մի ան-գամ ընդ միշտ ոչնչացնել Թարախոտ խոցը Եւրոպայի մարմնից։

Ինչպէս և պէտք էր սպասել, մեծ պետու-թիւնները արհամարհանքով մերժել են Թիւր-քիայի ծիծաղելի առաջարկները։ Երբ պա-տերազմը մօտ է իր օրհասական վախճա-նին, և դաշնակիցների յաղթութիւնը ան-խուսափելի, անմտութիւն կը լինէր խաղա-ղող Թիւրքիայի հետ առանձին հաշտութիւն կնքել։

Նիկ. Ցակոբեան-Դադիւանեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
28 ապրիլի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Մի շարք անաջող ընդհարումներ ունենալուց յետոյ, մեր զօրքերը ապ-րիլի 27-ին մօտեցան Շավլի քաղաքին, որ գրաւված է թշնամուց, ուր և սկսվեց կռիւ։ Միևնոյն շրջանում մեր հեծելազօրը լայն զօրաճակատով ետ է մղում թշնամուն։

Մնացած ամբողջ զօրաճակատում մինչև Գալիցիայի սահմանները լռու-թիւն է։

Վիսլայի և Կարպատների միջև թըշ-նամին շարունակում է յարձակումներ գործել։

Ապրիլի 26-ին, երեկոյեան դէմ, Ստրիշէվ-Բրժօզօվ շրջանում, ճակատա-մարտի կենտրոնական մասում դրու-թիւնը դարձաւ մեզ համար աննպաստ, սակայն մեր պահեստի գնդերի շեշտա-կի յարձակումը Բեսկօ-Եաժմիրղ ապա-մակէտում՝ թշնամու աջ զօրաթևի դէմ, որը ձգտում էր ճեղքել մեր զօ-րաճակատը, կանգնեցրեց գերմանացի-ների գրոհը, արգելք եղաւ թշնամու սկսված աջողութեան զարգացման և հնարաւորութիւն տուեց մեր զօրքերին ապահոնացող ռազմավայրում հանգստօ-րէն ետ քաշվել նրանց ցոյց տրված դիրքերը։ Քաջարի 48-րդ դիվիզիան, որ ապրիլի 24-ին միայն ազատվել էր ծանր դրութիւնից, ապրիլի 26-ին ու-րիշ ռազմավայրերում նոյնպէս չափա-զանց աջող հակայարձակում գոր-ծեց։

Դեմբից շրջանում թշնամին կրեց խոշոր կորուստներ մեր զրահապատ աւտոմոբիլներից։

Կարպատների կենտրոնական մասում մենք աջողութեամբ վանեցինք թըշ-նամու մի քանի թոյլ յարձակումներ։

Բուկովինայում, Դնեստրի աջ ա-փում զարգացնելով իր աջողութիւնը, ապրիլի 26-ի առաւօտը մեր զօրքերը բռնեցին կրկին 500 գերի, ձեռք ձգե-ցին 3 ծանր և մի թեթև թնդանօթ ու մի քամի գնդացիր։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
27—28 ապրիլի

ՊԱՐԻԶ.— Ե. երեկոյեան պաշտօնական հա-ղորդագրութիւն.

«Արրասի հիւսիսային մասում, չը նայած գերմանացիների գործած մի քանի հակա-յարձակումներին, մենք պահեցինք մեր ձեռ-քում երէկ գրաւած տարածութիւնը և, բա-ցի դրանից, ընդլայնեցինք մեր դիրքերը մի քանի կէտում, այսինքն Կարանսի և Սուշէզի միջև։ Այստեղ մեր գործողութիւնները զարգացան աջող և ժ. 3-ին մօտ մեր բռնած գերիների ընդհանուր թիւը անցաւ 3000-ից։ Նրանց թւում են 40 օֆիցէր և մի գնդա-պետ։

«Երէկ և այսօր մենք ձեռք ձգեցինք ա-ւելի քան 10 թնդանօթ ու 50 գնդացիր։

«Բէլիօբակի մօտ և Լեպրէտր անտառում թշնամու յարձակումները վանվեցին»։

ԼՈՆԴՈՆ.—Առաւօտը նկատվեց «ցէպպէ-լին» Ռոմֆորդի վրա, Լոնդոնից 12 մղոն հեռու, ըստ երևոյթին տարված քամու հո-սանքից, կամ թէ վնասված։ Հասնելով մինչև Ռոմֆորդ, «ցէպպէլինը» շրջեց ետ։ Գրեվ-սէնդի մօտ ևս նկատվեց թշնամու աէրօ-պլան, որ փախաւ բոցերից արձակված կրակից։

ՊԱՐԻԶ.— Առաւօտեան Սէն-Դիէի վրա թռաւ գերմանական «տաուբէ»։ Նետված ռումբերից մէկը վիրաւորեց հինգ հոգու, միւսը, ընկնելով տան վրա, վնաս չը պատ-ճառեց։

ՀԱՎՐ.— Բէլգիական գլխաւոր բանակից յայտնում են. «Ապրիլի 26-ին թշնամին ռմբակոծեց ամբողջ զօրաճակատը, մանա-ւանդ Ռամսկապէլլէն, Պերվիզէն, Օսսկերքէ, Վիկենսկերքէն, Օոստկերկէն և Լօօն։ Բէլգիական թնդանօթային կրակից մի քա-նի մարտկոց լռութեան դատապարտվեցին»։

ԼՈՆԴՈՆ.— Ֆէլդմարշալ Ֆրենչը տեղե-կացնում է, որ երէկ թշնամին 5 անօգուտ յարձակումներ գործեց Իպրից դէպի արևելք անգլիական զօրագծի վրա և կրեց չափա-զանց ծանր կորուստներ։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.— Բեռլինից հաղորդում են, որ Վիլհելմ կայսրը ապրիլի 25-ին եկաւ հարաւ-արևելեան զօրաճակատը և ներկայ գտնվեց 1-ին պալատական գնդի կռիւներին։

ՊԱՐԻԶ.— Լրագիրները հաղորդում են, որ արշաւազօրքի հրամանատար Դամադը փոխարինվելու է Գուրօյով, որ արդէն մեկ-նել է Մարսէլից։

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
28 ապրիլի

ԼՈՆԴՈՆ.—«Վէն Վիլհելմինա» շոգենաւը շաբաթ օրը ջրասուզվել է գերմանական մի սուզանաւից Բլիտի մօտ։ Նաւաստիներն ազատվել են։

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
28 ապրիլի

ԼՈՆԴՈՆ.— Պատասխանելով պալատում այն հարցին, թէ ձեռք առնում է, արդեօք, անգլիական կառավարութիւնը միջոցներ իրագործ անելու Հաագայի պայմանագիրը ստորագրած տէրութիւններին այն մասին, որ Գերմանիան յաճախ կոպիտ կերպով խախտում է այդ պայմանագրի յօդուած-ները։ Ասկվիտն ասաց, որ պատերազմը սկսեց Գերմանիան, խախտելով միջազգային պայմանագիրը և հետզհետէ անտես անելով բոլոր միջազգային համաձայնութիւններն ու պատերազմի հանրածանօթ սովորութիւն-ները։ Այդ ամեն փաստերը յայտնի են ամ-բողջ աշխարհին և ուստի աւելորդ է այդ առիթով յարաբերութեան մէջ մտնել չէզոք երկիրների կառավարութիւնների հետ, մին-չև որ վերջինները չը մտածեն միջոցներ ձեռք առնել այդ գործի առիթով։ «Մենք հաւատացած ենք,—ասաց Ասկվիտը,— որ չէզոք ազգերը ստոյգ ճանաչել կը տան աւելի որոշակի այն մասին, որ ներ-կայ պատերազմը շօշափում է համայն քա-ղաքակիրթ աշխարհի շահերը և մարդկու-թեան ապագան»։

Սօուտէնդի վրա նետված ռումբերի պատ-ճառած ընդհանուր վնասը կազմում է 6000 ֆունտ ստէրլինգ։

ՄՈՍԿՎԱ.— Քաղաքային վարչութիւնը յատկացրեց 100,000 ր. ինվալիդների հո-գաբարձութեան։

ՆԻՑ.— Սկուպշտինայի նստաշրջանը ընդ-հատվեց մինչև օգոստոսի 1-ը՝ ծանօթու-թեամբ, որ եթէ հանգամանքները ստիպեն, նա կարող է գումարվել աւելի վաղ։

ԼՈՆԴՈՆ.— Մամուլի բիւրօն հրատարա-կել է հօլլանդացի ժուռնալիստներ Մար-տենի և Դիտմարի յայտարարութիւնները, որոնց գերմանացի դասալիք զինուորները յայտնել են, թէ պրինց Ռուպրէխտի հրա-մանատարութեան ներքոյ գտնված բաւա-րական գնդերը հրաման են ստացել չը վերց-նել անգլիացի գերիներ։ Այդ կարգադրու-թիւնը խախտող զինուորները ենթարկվում են խիստ պատժի։ Գերի ընկած անգլիա-ցիներին գերմանացիք գնդակահարում են։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Պարիզից հեռագրում են. «Լուզիտա-նիայի» աղէտի զոհերի ընդհանուր թիւը կազմում է 1502 մարդ։ Ազատված 703 հո-գուց շատերը մահացան։ «Р. В.»-ի տեղե-կութիւնների համաձայն, զոհերի թիւը 1900 մարդ է։

◆ Կոպենհագէնից հեռագրում են. «Իտա-լական արտաքին գործերի մինիստրու-թեանը մօտ կանգնած մի անձն հաղորդում է Հռոմից, որ իշխան Բիւլովի առաջարկու-թիւնները վերջնականապէս մերժվել են Իտալիայից»։

◆ «Б. В.»-ին հեռագրում են Կոպենհա-գէնից. «Հռոմի կաբինէտը առանձին խոր-հրդակցութեան մէջ վճռել է անվաւեր յայ-տարարել Իտալիայի, Գերմանիայի և Աւստ-րիայի միջև կապված դաշնակցութեան պայ-մանները»։

◆ Բուդապեշտի, Պրագայի և Բրիւնի զօ-րամասերը ուղարկված են իտալական սահ-մանը։

◆ Հռոմից հեռագրում են, որ այնտեղ ստորագրված են կարևոր պայմանագրեր։

◆ «Рус. Сл.»-ին հեռագրում են Կուր-լիանդիայից, որ գերմանացիք շտապով նա-հանջում են։ Շատ գիւղերից նրանք տարել են երիտասարդ տղամարդկանց և ուղարկել են ֆրանսիական ռազմաճակատը հողային աշխատանքների։ Ամեն տեղ գերմանացիք բռնութիւններ են գործում։ Մի անհայտ-ւում նրանք մորթել են խոզի ճուտ՝ սրբա-պղծութեան նպատակով և բռնաբարում են հրէայ օրիորդներին։

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԲԵԼԳԻԱՅՈՒՄ

Մօտ ժամանակներս բելգիական «Կարմիր Խաչի» և գերմանական իշխանութիւնների միջև միջադէպ է տեղի ունեցել։

Բրիւսէլի գերմանական կոմենդանտը, իր մօտ կանչելով բելգիական «Կարմիր Խաչի» նախագահուհուն, կոմսուհի Մերօդին և այլ կանանց, որ աշխատում են այդ հաստատու-թեան մէջ, հարցրել է նրանց, թէ դրամա-կան ինչ միջոցներով են վարում նրանք բելգիական «Կարմիր Խաչի» գործերը։

Իմանալով որ «Կարմիր Խաչի» գանձա-րանում կայ 80,000 ֆրանկ, գերմանացի կոմենդանտը յայտնել է, որ այսուհետև բելգիական «Կարմիր Խաչը» պէտք է են-թարկվի գերմանական ռեգլամենտին։

Կոմսուհի Մերօդ դրան պատասխանում է, որ ինքը ճանաչում է միայն մի ռեգլամենտ, այն է՝ բելգիական «Կարմիր Խաչի» ռեգլա-մենտը, և որ յետագայում էլ ինքը դրանով պէտք է ղեկավարվի։

Խօսակցութիւնը սրանով էլ վերջանում է։ Սակայն մի քանի ժամ անց՝ կոմսուհի Մերօդի բնակարանն են մտնում գերմանա-ցիք և հաւաքում եղած 80,000 ֆրանկը։

Գերմանացիները իրանց այս կողոպուտը արդարացնում են նրանով, որ իբր թէ Մե-րօդը օգնում էր միայն բելգիացիներին։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԹԻՒՆ ՈՒ ԿԱԶՄԸ

«Temps» լրագիրը ապրիլի 19-ին հա-ղորդում է մի քանի տեղեկութիւններ ի-տալական բանակի վերաբերեալ։

Ներկայումս իտալական բանակի թիւը հասցված է մի միլիոնի։ Պատերազմի գոր-ծողութեան սկզբում զօրաբանակի կազմը կը հասնի 2 միլիոնի և պահեստի զինւոր կունենայ մօտաւորապէս մի միլիոն։

Հետևակ զօրքը կազմված է 99 կազմ-պատրաստ գնդերից. 12 բերսալերեան գնդեր, 2 գրենադերեան, 12 հեծանուային, 12 կարաբիներ և 12 ալպիական հրաձիգներ։

Հեծելազօրքը ունի 4 գունդ դրագուն, 9 գունդ կիրասիր և 16 գունդ թեթև հեծելա-գունդ։

Արտիլերիան ունի 12 լեռնային գունդ, 13 բերդապահ, 6 պաշարողական և 36 դաշ-տային արտիլերիական գնդեր։

Զօրաբանակը ունի տեխնիքական զօրա-մասերի համապատասխան թիւ, տարբեր նշանակութիւններով։

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ՇՈՒՆ

Լրագիրները առ հասարակ շատ են գրում շների արած զարմանալի գործերի մասին, թէ ինչեր են կատարում նրանք սանիտա-րական խմբերում և հետախուզութիւնների ժամանակ։

Ահա թէ ինչ է պատմում գնդապետ Ն. մի շան արածի մասին «Бирж. Вѣд.»-ի թղթակցին։

«Մենք հրաման ստացանք արշալոյսին դուրս գալ երկու զօրասիւնով և Կարպատ-ներով անցնել լեռան միւս լանջը։ Հազիւ անցել էինք մի հազար քայլ, երբ մեզ մօտ վազեց մեր շունը, որ մի շաբաթ առաջ կորել էր և մենք նրան համարում էինք արդէն սպանված կամ ոչնչացած։

«Շունը ատամների արանքում բռնել էր աւստրիական գլխարկ, որը տուեց ինձ, և այնուհետև բռնելով իմ վերարկուի փէշից՝ եռանդուն կերպով սկսեց քաշել ինձ մեր ճանապարհից դուրս։

«Ես հեռացրի շանը, և մենք անցանք ա-ռաջ։ Սակայն շունը ցոյց էր տալիս մեծ ջղայնութիւն. հաչում էր և մինչև անգամ ոռնում։ Նա մօտենում էր ինձ, օֆիցերնե-րին, զինուորներին, ճանապարհից հեռանում էր մի կողմ և այնտեղ հաչելով կարծես կոչ էր անում մեզ հետևել իրան։

«Ես, վերջապէս, վճռեցի լսել նրան։ 150 մարդ բաժանելով զօրքից, մի ենթասպայի գլխաւորութեամբ, հրամայեցի հետևել շանը։

«Եւ ինչ դուրս եկաւ։

«Ճանապարհից քիչ հեռու, մի շատ խուլ լեռնավայրում, մեր խումբը գտաւ աւստ-րիական պահակախումբ։ Մերոնք սողալով շրջապատեցին աւստրիացիներին և 20 քայ-լի վրա «ուռա» աղաղակելով յարձակվեցին նրանց վրա։

«Սարսափից խենթացած աւստրիացիները վեր թռան տեղերից, ցած ձգեցին հրա-ցանները և ձեռքերը վեր բարձրացրին։ Զինուորների հետ գերվեց և աւստրիական մի օֆիցէր։

«Շունը այդ ժամանակ իր անհուն ուրա-խութիւնը յայտնեց բարձր հաչոցով և յար-ձակվեց աւստրիացիների վրա, մանաւանդ օֆիցէրի։

«Աւստրիացին ուշադիր նայեց շանը և զարմանքով բացագանչեց.

«— Տէր իմ Աստուած, սա ձե՞ր շունն է. իսկ գիտէք դուք, թէ ինչ արաւ նա մեզ հետ։ Մի շաբաթ առաջ նա եկաւ մեզ մօտ, երբ մենք անցնում էինք Կարպատները։ Շունը ցոյց էր տալիս իր ուրախութիւնը և լիզում էր իմ ձեռքերը։ Ես մտածեցի, որ սա աւստրիական գնդերից մոլորված մի շուն է, և այդ պատճառով հրամայեցի կե-րակրել նրան։ Մի ամբողջ շաբաթ սա ապ-րում էր մեզ հետ, մէկ էլ յանկարծ անհե-տացաւ։ Բանից դուրս է գալիս, որ սա մեզ մօտ մնաց մինչև այն ժամանակ, երբ զգաց ձեր մօտեցումը։

«Ահա թէ ինչպէս խելացի կենդանին ծա-ռայութիւն մատուցեց մեր խմբին։ Զը լի-նէր շունը, մենք կանցնէինք առաջ և կիր-ճում պահված աւստրիական վաշտը կանգ-նէր մեր թիկունքը և քիչ աղէտներ չէր հասցնի մեզ»։

ԳԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՏՎԱՅՈՒՄ

Լատիշական «Լատվի» լրագրի ասելով, Լիտվայից և Կուրլանդիայի նահանգից Ռիգա են եկել շատ կանայք, երեխաներ և ծերեր. նրանք եկել են գնացքներով, ձիով, ոտով։ Նրանք, ովքեր միջոցներ ունեն, իջել են հիւրանոցներում, ծանօթների մօտ և այլն. իսկ չունևորները, որ մի անգամ եկել են օտար մեծ քաղաքը, ստիպված գիշերում են կայարաններում, այգիներում և շրջակայի դաշտերում բաց երկնքի տակ։

Շտապելուց նրանք անկարող են եղել ի-րանց հետ վերցնել անհրաժեշտ իրեր։ Եւ եղել են այնպիսիները, որոնք վերցրել են բաներ, որոնք հարկաւոր չեն։ Այսպէս, օրի-նակ, մի կին իր հետ վերցրել է սիրած կատուին, մի երեխայ՝ թռչունի վանդակ սոխակը մէջը, տանը թողնելով վերարկուն և գլխարկը։

Լատիշական նպաստամատոյց կոմիտէտը ջերմապէս արձագանք է տուել նրանց կա-րիքին, տալով նրանց բնակութեան համար շէնքեր։

Կոմիտէտի բնակարանում փախստական-ների համար կազմվել է սննդական կէտ 600 մարդ կերակրելու համար։ Այդ սննդա-տնից օգտվում են և լատիշներ և ռուսներ և լիտվացիներ։ Բացի այդ՝ կանանց, երե-խաներին և ծերերին բաժանվում է սպի-տակեղէն և տաք հագուստ։ Ճանապարհին շատերը կորցրել են իրանց երեխաներին։ Ռիգայի բնակիչները լայն օգնութիւն են ցոյց տալիս աղէտեալներին։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵԾ ՆՊԱՏԱԿԸ

Ելէք, ելէք հայ եղբայրներ,
Առնենք մեր սուր, նիզակներ։

— Վերջապէս, — ուրախ բացագանչու-թեամբ գիմաւորեց իր նշանած Հեղինէին հայ կամաւոր Սուրէնը ոգևորված սեղմելով նրա ձեռքը,—արդէն հրաման ստացվեց և [illegible]

[illegible] րից մէկն էր եղել և Սուրէնը, որը շատալի էր գրվել կամաւոր և արդէն մասնակցել է ձմերային կռիւներին։ Իսկ երբ կամա-ւորական խմբերը կենտրոնացել էին իր հայրենի քաղաքում, Սուրէնը վայելում էր կատարեալ ազատութիւն և յաճախ տեսնվում Հեղինէի հետ, որի հետ միասին նրանք ի-րանց անվերջ զբոսանքներում, անձնատուր եղած սիրոյ վայելքին, շարունակ հերոս-[illegible]

[illegible] ցայի էր աշխոյժ, եռանդ սրտերին։ Նրանք վաղուց արդէն պատրաստ էին ուղևորու-դէպի կռուի դաշտ։ Նրանց կազմակերպու-թիւնը կատարեալ էր։ Նրանց չորս խմբերը միացվել էին մի Արարատեան գնդի, որին հրամանատար էր կարգվել Վարդանը, թող-նելով միւսներին իրանց խմբերի մասնակի հրամանատարութիւնը։ Այո, ամեն ինչ կազմ և պատրաստ էր—հետևակ գունդը, առաջա-պահ և վերջապահ սյուները, ռազմամթերքը, մնում էր միայն շարժվելու հրամանը, և դրա ուշանալը անհամբերութիւն էր առաջ բերում վառված սրտերում, քանի որ ար-դէն սկսել էին շշուկներ հասնել Թիւրքաց Հայաստանում սկսված հայկական կոտորած-ների մասին. չէ՞ որ այլ ևս դանդաղել ան-կարելի էր. և ահա հրամանը եկաւ...

* * *

Երբ յայտնի եղաւ, թէ կամաւորները գնալու են ապրիլի 15-ին, Սուրէնի ծննդա-վայրի հայութիւնը նորից ոգևորված տօքի կանգնեց իր սիրոյ և համակրանքի արտա-յայտ հրաժեշտը տալու հայրենիքի լաւա-գոյն զաւակներին, որոնք գնում էին իրանց սրբազան պարտքը կատարելու։

Ապրիլի 12-ի օրը յաւիտեան դրոշմված պիտի մնայ այն ամեն հայի սրտում, ով բաղդ է ունեցել գտնվել այդ քաղաքում և ականատես լինել այդ հրաժեշտի հանդէսին։ Այդ օրը քաղաքի հայ հասարակութիւնը ճաշի սեղան էր պատրաստել քաղաքից դուրս դէպի Քանաքեռ տանող կէս ճանա-պարհի վրա բաց դաշտում, անտառի մօտ։ Տղամարդուց ետ չէր մնացել և հայ կին. նա էլ գեղեցիկ դրօշակ էր պատրաստել կամաւորների խմբի համար, որի նուիրա-բերումը նոյնպէս կատարվելու էր այդ օրը։

Առաւօտեան ժամը 9-ից սկսած քաղաքից դէպի նշանակված տեղն էին դիմում կա-մաւորների խմբերը իրանց դրօշակներով, խմբապետներով, երգեցողութեամբ, հազա-րաւոր ժողովրդի ուղեկցութեամբ։ Ոգևորիչ էր դրօշակի նուիրաբերումը հայ կնոջ ձեռ-քով, որը խմբապետին էր մեկնում իր ձեռքի գեղեցիկ ասեղնագործը ասելով. «Ա-հա, եղբայր, քեզ մի դրօշ»։ Արդեօք չը թնդա՞ց այդ րոպէին հեռաւոր հիւսիսային Կովկասի ս. Խաչ վանքում ամփոփված վառ հայրենասէրի—Նալբանդեանի—ըմբոստ հո-գին, լսելով կէս դար առաջ կտակած իր պատգամը... Օ՜, եթէ կարողանար մի վայր-կեան իր գլուխը բարձրացնել Խօջիվանքի գերեզմանատան անյայտութեան միջից ան-մահ Րաֆֆին, նա կը տեսնէր, որ արդէն իրականացել է իր վաղեմի ջերմ փափագը.

Արդեօք գալու է մի օր ժամանակ
Տեսնել Մասիսի գլխին մի դրօշակ...

Այդ դրօշակն այդ օրը փողփողում էր ծերուկ Մասիսի դիմաց՝ Քանաքեռի սարա-տում...

Իսկ նրա շուրջը փռված էր բաց դաշ-տում ընդարձակ սեղան 3000 բաժնով, կա-մաւորների, նրանց հրամանատարների և հիւրերի համար։

Վարժ զօրախաղերից յետոյ կամաւոր-ները սեղան նստեցին։ Թեմ. առաջնորդն ինքն էր եկել օրհնելու սեղանը. քաղաքի բոլոր հայ երաժշտախմբերը անդադար նուագում էին փոխէ փոխ. ոգևորութեանն ու ճառերին վերջ չը կար։ Հայ օրիորդը ծաղիկներով էր պսակում խմբապետներին, որոնք նոյնը մատուցանում էին իրանց զինուորներին. դրօշակակիրը համբուրում էր իր խմբապետի ձեռքը՝ ընդունելով նրա-նից դրօշակը. հայ զինուորականը առաջնոր-դում էր կամաւորին, ղեկավարում նրան։

Ամենքը այդ օրը համախմբվել էին մեծ գաղափարի և նրա անձնազոհ մարտիկների շուրջը։ Ցիրաւի դա մի պատմական րոպէ էր, որի համար ջերմ տենչանքով փափագել են բոլոր ազնիւ սրտերը և որին տեսնելու բաղդը վիճակված էր միայն շատ քչերին։

Միայն մէկը չէր մասնակցում սեղանի կերուխումին. դա յիսնապետ Սուրէնն էր, որը զօրախաղից յետոյ, թև թևի տուած Հեղինէի հետ, առանձնացել էր մի կողմ, և նրանք ուշադրութեամբ լսում էին ճառա-խօսներին։ Իսկ երբ նրանցից մէկը ոգևոր-ված բացագանչեց՝ «կեցցեն մեր կամաւոր-ները, ցանկանք նրանց բոլորին աջողու-թիւն և ողջ-ամբ վերադարձ», Սուրէնը թե-թև ցնցեց իր թևը, մի անմեղ հեգնական ժպիտ խաղաց նրա շրթունքին և նա դառ-նալով Հեղինէին շշնջաց.

— Ի՞նչ միամիտ են մեր այս սիրելի բարեկամները. նրանք կարծում են թէ այս գնացողները պիտի վերադառնան...

— Ի՞նչպէս,—փոքր ինչ այլայլված հարց-նում էր Հեղինէն։

—Շատ պարզ կերպով,—վրա բերեց Սու-րէնը.—եթէ, Տէր մի արասցէ, մեզ այնտեղ սպասում է անաջողութիւն, այն ժամանակ մենք ամենքս էլ փառքով կընկնենք մայր հողի վրա. իսկ եթէ ունեցանք ցանկալի ա-ջողութիւնը, մենք հէնց այնտեղ էլ կը մնանք...

Հեղինէի աչքերը թրջվեցին, և նա արագ-ցած թողեց հայեացքը...

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՏԱԼԻԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

27 ապրիլի

ՀՌՈՄ.—[illegible]

«ԼՈՒԶԻՏԱՆԻԱՅԻ» ԽՈՐՏԱԿՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 ապրիլի

ԿՎԻՆՍՏՈՒՆ.—[illegible] գզգէր օֆիը, որ հակառակ է միջազգային կանօնին և քաղաքակիրթ ժողովուրդների պայմանագրերին։ Այդ պատճառով սուզանաւի օֆիցերները, գերմանական կայսրը և գերմանական կառավարութիւնը, որոնց պատուէրով գործում էին նրանք, մեղադր-[illegible]

վում են կանխամտածված մասսայական սպանութեան մէջ։

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ.—[illegible]

ԼՈՆԴՈՆ.—[illegible]

ՖԻԼԱԴԵԼՖԻԱ.—[illegible] 4000 [illegible]

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 ապրիլի

ՄԻՆՍԿ.—[illegible]

ՍՏՈԿՀՈԼՄ.—[illegible]

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.—[illegible] Կայսերական Մեծութեան ծննդեան օրը։

ՏՕԿԻՕ.—Ընդդիմադիր սէյիւկայ և կօկումինտօ կուսակցութիւնները մտադիր են հանդէս գալ կաբինէտի դէմ, օգտվելով եապօնական դիպլօմատիայի անաջողութիւնից չին-եապօնական բանակցութիւնների մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱԿ

Ալուպկայի նուիրատուների

(Օգնութ հայ փախստականների)

(Տես «Մշակ» № 71)

Խ. Եղիազարեան և Ց. Յովհաննեան 15-ական ր., Հ. Աւետիսեան, Մ. Գրիգորեան, Պ. Աստուածատրեան, Մ. Սախոյեան և Ց. Խաչատրեան 10-ական ր., Գ. Սիմոնեան 7 ր., Վ. Սախոյեան և Թ. Սախոյեան 5-ական ր., Ս. Սալվեան 4 ր., Պ. Միրզայեան և Ղ. Խաչատրեան 3-ական ր., Գ. Ցարութիւնեան և Բ. Ջալաբեան 2-ական ր., Ն. Յովհաննիսեան 1 ր.։ Գումարն է 112 րուբլի։

Ո՞Վ Է ՄՏԱԾԵԼՈՒ ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Գաւառական անմխիթար կեանքում այնքան տգեղ, ցաւալի երևոյթներ են տեղի ունենում, որոնց մասին մի առ մի գրելը հատորներ կը պահանջէր։

Մեր գիւղական կեանքում սոսկալի երևոյթներից մէկն էլ ժողովրդի առողջապահական կեանքի ողբալի դրութիւնն է։

Նոր բան չէ, որ ես գրում եմ. հայ ականաւոր գործիչներ, հրապարակախօսներ շատ բազմաթիւ մատնանշել են արել մեր հիւանդոտ կեանքի այդ ժահրոտ պալարի վրա, բայց տխուր դրութիւնը դրանով մազաչափ անգամ չէ բարեփոխվել։ Եւ ինչ միջոցով պիտի բարելաւվէր գիւղի սանիտարական վիճակը, քանի որ ամենքն էլ քաղաքի տաքուկ տեղերում բոլորած՝ օժտված ամենայն յարմարութիւններով՝ արժան չեն համարում գաւառ գնալ, այնտեղ գործել, շփվել ժողովրդի հետ և առ թեւեան ծանօթացնել նրան առողջապահութեան տարրական օրէնքների հետ և հարկ եղած դէպքում փութալ օգնութեան՝ անկողնում գալարվող հայ գիւղացուն։

Ո՛չ, մենք, հայերս, ընդունակ չենք այդպիսի բարձր գաղափարական զոհաբերութեան։ Մինչդեռ մեր ազգի դեմօկրատիկ խաւերը՝ ծնունդ նոյն գիւղական կեանքի՝ սրբազան անձնազոհութեամբ իրանց թանգագին կեանքերն են նուիրաբերում ի սպաս հայրենիքի սուրբ ազատութեան, նոյն

ազգի քաղաքային ինտելիգենցիան սիրում է միայն մեծամեծ, շոնդալից վէճեր յարուցանել, սանդի մէջ միալար ջուր ծեծել, ինտրիգաններով տարվել, ոգևորվել, բայց իր քթի տակ գոյութիւն ունեցող ցաւերը, խոշոր պակասութիւնները թողնել անբուժելի, անուշադիր...

Եւ որ ապշեցուցիչ է, մեր հասարակական-կուլտուրական հիմնարկութիւններից և ոչ մէկի մտքով չէ անց կացել իրանց բազմապիսի ֆունկցիաներից մէկն էլ ժողովրդի առողջապահական վիճակի հոգատարութիւնը համարել և իրանց պայմանները ներածին չափ դրական քայլեր անել այդ ուղղութեամբ։

Եւ եթէ մեր հասարակական ընկերակցութիւններից որևէ մէկը ժամանակին հոգ տարած լինէր, կասկած չը կայ, որ հայ նորաւարտ բժիշկներից ոմանք սիրով յանձն կառնէին լինել գաւառական շրջիկ բժիշկներ (թէկուզ մի քիչ պակաս ռոճիկով)՝ իրանց հետ ունենալով ֆէլդշերներ, մանկաբարձուհիներ, որոնք և հայ գիւղերում ուղղակի հրաշքներ կառաջացնէին։ Սրանից էլ համակրելի գործ, սրանից էլ լաւագոյն բարերարութի՞ւն։

Հայ գիւղացին վերին աստիճանի կարօտ է հայ բժշկի, մանկաբարձուհու, գիւղատնտեսի և իրաւագէտի անմիջական ներկայութեանը և ցուցմունքներին, որոնցով միայն հնարաւոր կը լինի գէթ նուազագոյն չափով բարելաւել նրա սանիտարական, տնտեսական և իրաւական աննախանձելի կացութիւնը, որի մէջ նա քարշ է տալիս իր թշուառ գոյութիւնը։

Հիւանդներից գիւղական սափրիչների ածելիով «արիւն առնելը», վատթար մնդի հետևանք սակաւարիւնութիւնից գլխացաւ և ուշագնացութիւն ունեցողների գլխին «աւետարան քաղելը» կամ թուրք մօլլային «գիր անել» տալը, ծննդկան ջահէլ-ջիւան հարսներին բաց տատմէրների ձեռքով դժոխային տանջանքների ենթարկելը և միւս աշխարհ ճանապարհելը, ծննդկաններին կեղտոտ, սառը, չոր յարդի վրա նստեցնելը, փոքրահասակ մանուկներին «չօփչու» մօտ տանելը, որը իր կեղտոտ, ապականված շունչը մանկան բերանը փչելով՝ աչքակապութիւնով զանազան իրեր է դուրս հանում երեխայի կոկորդից կամ քթանցքներից, այո, այս բոլորը մեր գիւղական կեանքում առօրեայ սովորական փաստեր են, որոնք տեղի են ունենում XX դարում՝ հայ միջավայրում։

Եւ իրաւ, եթէ կարելի է ունենալ շրջանային դպրոցական տեսուչներ, գիւղատնտեսական հրահանգիչներ, ինչու չը պէտք է ունենալ և շրջիկ բժիշկներ, ֆէլդշերներ և մանկաբարձուհիներ։

Ճիշդ է, օրէնքով իւրաքանչիւր գաւառական կենտրոնում կայ գաւառական բժիշկ, բայց նրանք, ըստ մեծի մասին, իրանց պաշտօնի վրա նայում են զուտ բիւրոկրատական տեսակէտից, և ժողովրդանուէր գործունէութիւնը նրանց համար խորթ է և անընդունելի։

Ում սրտին որ մօտ է իր ազգի աճումը և առողջ բարգաւաճումը, անպայման պէտք է զարկ տայ մեր համեստ առաջարկին և պահանջին, որ ժողովրդի կոպէկներով գործող մեր կուլտուրական հաստատութիւնները կամ նրանցից որևէ մէկը ջանադիր լինի կազմակերպել «շրջանային սանիտարական արշաւախումբ»՝ մեր խաւար և խեղճ մասսայի առողջապահական եղկելի դրութիւնը գէթ նուազագոյն չափով բարելաւելու և նրա բազմապիսի ցաւերը ամոքելու և թեթևացնելու։ Մեր նահատակ ազգի վարդագոյն ապագայի բարեկեցութիւնը այժմեանից իսկ պէտք է նախապատրաստել։

Մենտոր-Միրաժ

Երկու օր յետոյ, ապրիլի 15-ին, նոյն քաղաքը, հսկայական ժողովրդական ցոյցով ճանապարհ էր դնում հայ կամաւորական Արարատեան գունդը դէպի կռւի դաշտ։ Քաղաքի հարաւային դաշտում նրանց օղջերթ մաղթելու համար եկել էին տեղական քաղաքացիական և զինուորական իշխանութիւնները, հայ և ռուս հոգևորականութիւնը, հետևակ զօրքն ու կօզակների գունդը և համարեա ամբողջ քաղաքի հայ հազարաւորները։

Անձրևային եղանակը, որ համարեա ամբողջ ամսով յուսահատութեան էր հասցրել քաղաքի ժողովրդին, այդ երկու օրերը— ապրիլի 12-ին և 15-ին—կարծես բնութեան մի խորհրդաւոր ժպտով բոլորովին դադարել էր, այդ ժողովրդական հանդէսներից յետոյ կրկին վերսկսելու պայմանով։ Երկինքն ևս իր մաքուր դէմքը այդ երկու օրը իբրև բացառութիւն պարզել էր անձնազոհ կռւիճներին իր հրաժեշտը տալու...

Եւ ահա շարքերով կանոնաւոր անցնում են նրանք կայտառ, առոյգ, համարձակ, աւրխութեան ժպիտը շրթունքներին, ազատութեան երգը երգելով.

— Արևն ելաւ, զէյթունցիներ,
Դէհ ձի հեծնենք, առնենք զէնքեր, դիմենք առաջ...

Խրոխտ երգում է մի շարքը՝

Ամենայն տեղ մահը մի է...

Լսվում է հետևեալ շարքից՝

Ով սիրում է ազատութիւն,
Թող չը մոռնայ հայ անուն...

Արձագանք է տալիս երրորդ շարքը՝

Ծայրեր դողդողան՝ սարերը թնդան...

Նրանց այդ հուժկու երգերը արձագանք էին գտնում ժողովրդի խիտ շարքերում, որոնց պատասխանում էին իրանց անվերջ

կեցցէներով և ուռաներով։ Կանայք արցունքն աչքերին աղօթում էին նրանց աջողութեան համար։ Բոլորն ցնցող էր, վեհ, խորհրդաւոր. Նա մի նոր դարագլուխ էր սկսում հայկական նորագոյն պատմութեան մէջ։ Այդ օրից հայը դրական կերպով իր ձեռքն էր առնում իր դարաւոր դատի պաշտպանութեան գործը. նա առաջին քայլն էր անում իր ոյժով փշրելու իր սարկութեան շղթան... Նա այլևս խեղճ մուրացիկ չէր, այլ խիզախ մարտնչող, որ գալիս էր իր արիւնով վաստակելու յաղթութեան դափնին...

Հեղինէն ևս այնտեղ էր։ Մեծ ճանապարհի կողքին, բարձրացած մի փոքրիկ հողաթմբի գլխի, նա անյագ հայեացքով դիտում էր այդ ամբողջ հսկայական թափօրը։ Նրա առջևից կարգով անցնում էին կամաւորների կազմերն իրանց ռազմական պատրաստութեամբ. սակայն նա որոնում էր մէկին...

Ահա և նա՝ յխնապետ Սուրէնը, կայտառ, համարձակ. իր խմբի գլուխն անցած՝ նա քայլում էր առաջ և երբ մօտեցել էր արդէն, նա կարծես բնազդաբար իր հայեացքը ուղղեց դէպի այն կողմը, որտեղից սրտատրոփ նրան էր նայում Հեղինէն։

Նրանց հայեացքները միմեանց հանդիպեցին. Հեղինէն ժպիտը դէմքին շարժում էր գլուխը. նա ևս ժպտաց, զինուորական պատիւ տուեց նրան և անյողդողդ առաջ անցաւ առանց ետ նայելու։

Նրա հայեացքն այժմ ուղղված էր դէպի մեծ նպատակը...

Լ. Մաքսեան

ԻՍԿԱՊԷՍ ՈՐ ՑԱՒԱԼԻ Է

Թիֆլիսի հայ-կաթոլիկների վրդ. Աբգարեանի դէպի ուսուց. Շահան-Սիմոնը ցոյց տուած վարմունքը անշուշտ վատ տպաւորութիւն է թողել «Մշակի» ընթերցողների, մանաւանդ հայ-կաթոլիկ դաւանութեան պատկանողների վրա։ Թէ ինչից դրդված թոյլ չէ տուել Աբգարեան վրդ.-ը մի ուսուցչի ներկայ լինել լոկ որպէս հետաքրքիր հանդիսատես ծիսական ժողովին, ճշմարիտ որ զարմանալի է։ Աւելի զարմանալին այն է, որ նրան՝ հայ լուսաւորչական Շահան-Սիմոնին ինքը՝ հայ կաթոլիկ կղերը անուանում է «այլազգի»։

Սակայն ով ծանօթ է մեր այն մի շարք հոգևորականներին, որոնք իրանց խղճուկ կրթութիւնն ստացել են Հռոմի կամ Լիբանանի վանքերում, որոնց մէջ սնւանում է նոյնիսկ տգատ Ֆրանսիայի սարսափ ազգող եզուիտական ոգին, որի համար ազգ, հայրենիք գոյութիւն չունի բացի սեփական շահն և իշխելու, տիրելու անհուն տենչը, կրկնում եմ, ով փոքր ի շատէ ծանօթ է Լիբանանի և Հռոմի մթնոլորտի մէջ շնչած և սնված մի շարք հոգևորականներին, այնպիսին չի զարմացնում Աբգարեան վարդապետների համանման վարմունքը։ Ուրիշ կերպ չէր կարող վարվել հ. Աբգարեանը։ Նա իրան հայ չի ճանաչում, որովհետև կաթոլիկ սքեմն է կրում։ Իսկ երբ ինքը հայ չէ, պարզ է ուրեմն, որ նրա համար ոչ-կաթոլիկ հայը՝ այլազգի է։ Ահա Աբգարեաններ հայրենիք հասկացողութիւնն ու տրամաբանութիւնը։ Ցաւալի կը լինէր, եթէ դրանց թիւը շատ

լինէր և հայ-կաթոլիկ ժողովուրդը նրանցով կառավարվէր։

Այդպէս չէր վարվում սակայն Թիֆլիսի հայ-կաթոլիկների նախկին ժողովրդապետ՝ Վենետիկի միաբան Գաբրիէլ վ. Նահապետեանը, որ հալածվեց որպէս թունդ հայասէր...

Այդպէս չի մտածում և հայ-կաթոլիկ համայնքի գիտակից մասը, որին մեծ ցաւ են պատճառում վերոգրեալ տխուր երևոյթները։

Հայ-կաթոլիկ Յովհ. Քօսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ «Մշակի» հետևեալ համարը Համբարձման տօնի պատճառով լոյս կը տեսնի շաբաթ, մայիսի 2-ին։

◆ Կովկասի քաղաքների ներկայացուցիչների IV համագումարը կը կայանայ մայիսի 19-ին։ Այդ օրը պատրաստ պէտք է լինի հիւանդանոցային ցուցահանդէս, որի կազմակերպութիւնը յանձնված է բժիշկներ Իգիթեանին, Մախվիլաձէին և Ջաւրեանին։

◆ Ինչպէս յայտնի է, «Լեհական տանը» կից կազմված է լեհական կոմիտէ, որի նպատակն է օգնել Լեհաստանում պատերազմից վնասվածներին։ Այժմ այս կոմիտէն առաջիկայ մայիսի 6-ին, Արտիստական Ընկ. ամառային շէնքում կազմակերպում է զբօսանք իր միջոցները ուժեղացնելու համար։ Զբօսանքին կից լինելու է վիճակախաղ։ Այդ առիթով կոմիտէն դիմում է Թիֆլիսի հասարակութեանը, խնդրելով նուիրաբերել իրեր վիճակախաղի համար, այնպիսի իրեր, որոնք անհրաժեշտ չեն տների մէջ։ Իրերը կարելի է ուղարկել «Լեհական տուն» հասցէով, որը գտնվում է Կիրիլօվսկայա փող. № 12 տանը, երեկոյեան ժ. 7-ից մինչև 9-ը։

◆ Ապրիլի 10-ին հրատարակված և լեհերի օգտին ծախված «Նոր օր» ռուսերէն-հայերէն թերթի վաճառքից ստացվել է 938 ր. ընդհանուր գումար, որից դուրս եկած 409 ր. ծախքը, որ գնացել է թղթի, շարուածքի և տպագրութեան վրա, զուտ արդիւնք մնացել է 529 ր. 2 կ., որպիսի գումարը յանձնվել է Թիֆլիսի «Լեհական տանը»՝ Վարշավայի կենտրոնական կոմիտէին ուղարկելու համար։ Կոմիտէն շնորհակալութիւն է յայտնել թերթը հրատարակող Տէր-Ցարութիւնեանին։

◆ Կովկասի քաղաքների միութեան բիւրօն ապրիլի 27-ին լսել է Թեմական կոմիտէի գործերի կառավարիչ Անտօնիյ եպիսկոպոսի զեկուցումը, ուղղափառ ասորի փախստականներին օգնելու համար կոմիտէի տրամադրութեան տակ 10,000 ր. տալու վերաբերմամբ, այդ գումարը վերցնելով Մոսկվա քաղաքի կողմից փախստականների օգտին նուիրաբերած 30,000 րուբլուց։ Բիւրօն որոշել է ոչինչ դուրս չը տալ։

◆ Այսօր Թիֆլիսի Ժողովարանի այգում Հայ Օրիորդների Կոմիտէի ձեռներէցութեամբ տեղի կունենայ ճոխ ծրագրով կազմված «Ջան Գիւլումի» օր և զբօսանք։

◆ «Պօստ և հեռագրութեան օրը» Թիֆլիսում ընդհանուր հաւաքոյթը հասել է 1,249 ր. 2 կ.։ Դրանից դուրս եկած 62 ր. 41 կ. ծախք, զուտ արդիւնք մնում է 1,186 ր. 61 կոպէկ։

◆ Տարափոխիկ հիւանդութիւնների դէմ կռւող բարձրագոյնս հաստատված յանձնաժողովի գումարից Կովկասի քաղաքների միութեանը՝ վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ կռւելու համար՝ բաց է թողնված 148,000 րուբլի։

◆ Ապրիլի 28-ին քաղաքիս ռուսաց ծխական-եկեղ. ցական դպրոցների աշակերտները արձակվեցին մինչև սեպտեմբեր։

◆ Այս տարի ուղղափառ հոգևոր սեմինարիան աւարտել են 14 հոգի։

◆ Երկրաչափական դպրոցը աւարտում են այս տարի 29 հոգի։ Մայիսի 1-ին երեք բարձր դասարանների աշակերտները ամառը գնալու են Ախալքալաք՝ գործնական զբաղմունքներ կատարելու։

◆ Բուսաբանական այգու այս տարվայ նախահաշիւը կազմված է 36,500 րուբլուց։ Այդ նախահաշուի համաձայն՝ այս տարի կառուցվելու է այգում ֆիզիօլօգիական լաբօրատօրիա։

◆ Վրաց Բարեգ. Ընկերութիւնը մտադիր է հրատարակել միօրեայ թերթ, որի վաճառքից գոյացած գումարը յատկացվելու է վնասված աջարացիներին։

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Հայկական Կենտրոնական Կոմիտէն որոշել է 2 վագօն տաք իրեր և զգեստներ ուղարկել, մէկը Կարսի, Սօղանլուղի և Խօրասանի շրջանները, միւսը՝ Երևանի և Բայազիդի կողմը՝ հայրենիք վերադարձող փախստականների համար։ Իսկ Արդուինի շրջանի փախստականների համար Կենտ. Կոմիտէն Արդուինի կոմիտէին ուղարկել է 500 րուբլի։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Վարշավայի, արևմտեան, Թիֆլիսի առևտրական ու վաճառականական բանկերին թոյլատրվելու է մասնակցել մի միլիարդ փոխառութեանը, որի առաջին վճարումը լինելու է մայիսի 20-ին։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դրամա

Ապրիլի 27-ին, Վահրամ Փափազեանի Արծուիկի դերում հայոց լեզուով ռուսաց դրամատիկական խմբում երևան գալը թատրոն էր գրաւել բաւական հասարակութիւն։

Ամենքը հետաքրքրված էին։ Թւում էր, որ հասարակութիւնը թատրոն էր շտապել ոչ այնքան էսթետիկական բաւականութիւն ստանալու, որքան գնահատելու երիտասարդ դերասանի գեղարուեստական ձիրքը։

Մենք չը գիտենք թէ ինչով էր ղեկավարվել շնորհալի արտիստը բեմ դուրս գալով այդ բացառիկ պայմաններում, բայց որ ի գնահատութիւն հասարակութեան այդ ձևով երևան գալը չը պէտք է յօգուտ նրա ծառայէր—դա անվիճելի է։

Անախորժ, ջղայնացնող տպաւորութիւն է գործում երկու լեզուով կատարվող խաղը. ամենքը խօսում են ռուսերէն, լսողութիւնը ընտելացած է մի լեզուի, և յանկարծ, երբ սկսում են խօսել հայերէն, առաջին վայրկեանին դուք մինչև անգամ չէք կարողանում հասկանալ, չէք կարողանում որոշել, թէ ինչ են ասում։ Նոյնը երբ հայերէնից անցնում են ռուսերէնի։ Դա զգալի դիսօնանս է մացնում ներդաշնակ տպաւորութեան մէջ։ Պահանջվում է լսողութեան չափազանց մեծ լարումն երկու լեզուով կատարվող խաղին հետևելու համար. իսկ այդ խանգարում է՝ տարվելու խաղի ընդհանուր տպաւորութեամբ։ Եթէ յայտնի համաշխարհային հռչակ ունեցող տաղանդներ բեմ են դուրս գալի՝ օր. իտալական լեզուով ռուսաց բեմական խմբում, դա դեռ հասկանալի է. այնտեղ չափազանց մեծ է տաղանդը, չափազանց տպաւորիչ, որը և մոռացնել է տալիս լավող դիսօնանսը։ Նոյնը չէ կարելի ասել համեստ ոյժերի այդ պայմաններում երևան գալու մասին։ Այդպիսի էկսպերիմենտները գափնիներ չեն հիւսի երիտասարդ արտիստի բեմական անուանը։

Պ. Փափազեան իր շնորհալի խաղով հայկական բեմի զարդը կը լինի առանց այդ էկսպերիմենտներին էլ։ Նա ունի բոլոր տուեալները ապագայում առաջնակարգ արտիստ լինելու համար.—լուրջ շկօլա, բեմական խոշոր ընդունակութիւններ, բաւականին զարգացած միմիկա, գեղեցիկ արտաքին, վայելուչ շարժուածք և ինտելիգենտութիւն։ Այդ տուեալներով նրա երևան գալը Արծուիկի դերում, բայց հայկական բեմի վրա, միայն ողջունել կարելի է։

Ճիշդ է, պ. Փափազեան թևերը կտրած արքայազն Արծուիկի բնորոշ դէմքին պէտք է տար աւելի հոգեբանական նրբութիւն, աւելի նրբազգացութիւն։ Պէտք է ասել, որ պ. Փափազեանի փայլուն խաղին պակասում է ջերմութիւն, հոգեկան աշխարհի խորութիւն, նրա տառապանքները, նրա վերապրումները տպաւորութիւն չեն գործում։ Այդ նրա խաղի առաջին և ամենախոշոր պակասութիւնն է, Երկրորդ պակասութիւնը՝ նրա արտասանութիւնն է։ Կարելի է շատ արագ խօսել (ինչպէս ֆրանսիացիք), բայց այնպէս, որ որևէ մի հնչիւն չը կորչի. իսկ պ. Փափազեան պարզ չէ արտասանում, խօսքերը կորչում են և բացի այդ էլ չափազանց ցածր է խօսում, շատ բան բոլորովին չէ լսվում։

Բայց ընդհանուր առմամբ պ. Փափազեան շատ գեղեցիկ խաղաց Արծուիկի դերը և նրան պէտք է համարել հայկական բեմի զարդերից մէկը։ Հասարակութիւնը վարձատրում էր շնորհալի արտիստին բուռն ծափահարութիւններով։ Մատուցվեցին ծաղկեփունջ և ծաղիկներ կողովներով։

Միւս դերակատարներից լաւ էր միայն պ. Բարատով։

Ս. Դ.-Բ.

Ուկրայնական խումբը ապրիլի 28-ին, Արքունական թատրոնում, դերասանուհի Իւ. Շոստակովսկայայի բենեֆիսի առիթով ներկայացրեց «Доки солнце зійде,—роса очи выисть» ժողովրդական յայտնի պիէսը։ Բենեֆիցիանտուհին կատարում էր Օկսանի կենտրոնական և դրամատիկական դերը և, պէտք է ասել, կատարեց նրբութեամբ ու տպաւորիչ, որով և դարձաւ թատրոնը կիսով չափ լցրած բազմութեան օվացիայի առարկայ։

Վերջում ներկայացվեց «Կատերինա» օպէրայի 1-ին գործողութիւնը։

Ուկրայնական խմբի ներկայացումները շուտով դադարելու են։

Այսօր երեկոյեան Արտիստական Ընկ. թատրոնում նշանակված է Բարատովի ռուսաց դրամատիկ. խմբի շնորհալի բեմխեսոր Տուգանովի բենեֆիսը. կը ներկայացվի «Горькая судьба» պիէսը։

ՄԱՄՈՒԼ

ՂՐԻՄՑԻ ԱՔՍՈՐՎԱԾ ԹՈՒՐՔԱՀՊԱՏԱԿ ՄՈՒՍՈՒԼՄԱՆՆԵՐԻ ԱՊՐՈՒՍՏԸ

Ցայտնի է, թէ որքան դժուար է, երբ մարդիկ իրանց հայրենի օջախից, առևտուրից և գործերից ստիպված են հեռանալ։ Բայց մեզ՝ մուսուլմաններիս մօտ՝ անկասկած այս երևոյթը կրկին է և ուրիշ ազգերից աւելի դժնդակ վիճակ է ներկայացնում, որովհետև ուրիշ ազգեր մի ամ-

բողջ մարմին են ներկայացնում, իսկ մենք բաժանված և կէս մարմին ունենք. մեզ համար ամենից աւելի մտատանջող երեւոյթը մեր կանայք են ներկայանում... Ներքին Ռուսաստանում Թուրք կանայք ապրուստի հարցը քիչ թէ շատ իրանք կարող են հոգալ, որովհետեւ ուրիշ ազգութիւնների հետ քիչ թէ շատ շփում ունեն. Թէպէտեւ առայժմ շատ չնչին արդիւնք են տալիս, բայց էլի մի բան է: Իսկ Ղրիմում, Կովկասում և Թուրքեստանում մուսուլման կանանց վիճակը չափազանց դժնդակ է: Նրանք ոչ թէ միայն իրանց ամուսիններին չեն կարողանում օգնել, այլ և իրանց մամնաւոր ապրուստն իսկ հոգալու վիճակի մէջ չեն:

Պատերազմի սկզբից՝ Ղրիմի մուսուլմանները իրանց տունն ու տեղը աստուածային գթութեան յանձնելով ստիպվեցին իրանց օջախից հեռանալ: Քիչ շատ ունեւոր ընտանիքներ թերեւս կարողանան իրանց գոյութիւնը պահպանել:

Իսկ նրա՞նք, որոնք միջոցներ չունեն և իրանց ամուսինների օրվան աշխատութիւնով էին ապրում. այդպիսի ընտանիքներ և կանայք ինչպէս, որտեղից են ապրուստ ճարելու: Ահա ամենից աւելի մտահոգող երեւոյթն այս է: Ռուս կանայք, հրէուհիներ, լեհուհիներ և ուրիշ ազգութեանց պատկանող կանայք կարող են միշտ զբաղում ունենալ և ամանք իրանց այրերի գործերը ներկայումս շարունակում են. ուրիշներ գործատեղիներում, դրամատներում ծառայելով՝ իրանց ապրուստը բաւարարելու աստիճան կարողանում են փող աշխատել. ուրիշներ ճաշարաններ բաց են անում, կամ իրանք են ծառայում և վերջապէս այլ միջոցներով իրանց ապրուստն իրանք հայթայթում են. գիւղերում եւ պարտէզ են մշակում, արօր են վարում, և օրան-օրան դիմելով կարողանում են իրանց գլուխները պահել, իրանց զաւակներին էլ աշխատութիւն են գտնում, որովհետեւ նրանք լեզու գիտեն, վարվելու ձեւերն իմանում են, սխական կեղծ-ամօթխածութիւն չունեն, և այդպիսով զրկված չեն մնում, և իրանց ընտանիքը չի քանդվում. ապրելու մի միջոց պահպանվում են...

Բայց մուսուլմաններիս մօտ դրութիւնը բոլորովին տարբեր է. մեզ մօտ միմիայն այրն է աշխատում: Իսկ եթէ տղամարդուն էլ մի բան է պատահում, այդ դէպքում ամբողջ ընտանիքը քանդվում է:

Անհաւատալի հազարաւոր աքսորված ղրիմցի մուսուլմանների դրութիւնը ներկայիս այս է. իրանց տանը գտնվող «կարճատանիները» (Ղրիմում մուսուլմանուհիներին «կարճատանի» են ասում) իրանք իրանց ապրուստը չեն կարողանում հայթայթել...

Եթէ Ղրիմի մուֆթին այս հազարաւոր թշուառներին հայրութիւն անէ, գոնէ մասամբ նրանց հոգսերը կը թեթեւացնէ: Պետ. Դումայի մուսուլման անդամներն էլ պէտք է որ այս տեսակէտով ձեռնարկներ կատարեն...

Ղրիմի մուսուլմանութիւնը (սամ. հաստակ) այս թշուառութիւններին է ենթակայ, իսկ մեր հոգեւորականութիւնը լուռ է մնում:

(«Վակտ»)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 29 ապրիլի

Ներսիսեան դպրոցի վարչութիւնը ամեն տարի հոգեհանգիստներ կատարելով դպրոցի բարերարների համար՝ շարունակ բաց է թողնում տիկ. Կատարինէ Նազիրեանի անունը, որի նուիրաբերված հողի վրա է կառուցած հանգուցեալ բարերար Ալէքսանդր Մանթաշեանի նուիրաբերութեամբ կանգնեցրած հոյակապ շինութիւնը. ցանկալի կը լինէր, որ դպրոցի վարչութիւնը ապագայում յիշատակէ իր յայտարարութիւնների մէջ բոլոր բարերարներին:

Սօֆիա Գրիգորեան

—

Մեղրի, 10 ապրիլի

«Մշակի» № 68-ում Կաջաւարերդից հաղորդված այն տեղեկութիւնը, թէ Մեղրիում Երեւան են եկել վարակիչ հիւանդութիւններ՝ տիֆ, սկարլատինա և ծաղիկ ու զոհեր են տանում, իրականութեան չէ համապատասխանում: Մանկան դէպքեր եղել են, բայց ոչ այդպիսի հիւանդութիւններից: Նահանգական բժշկին էլ հեռագրով դիմելու նպատակն այն է, որպէսզի կարելի լինի տեղում եղած ֆելդշերական դեղատունը բաց պահել և օգտվել:

Արշ. Տէր-Օվսէփեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ
(Սեփ. թղթակցից)

Բուքրէշ, 28/10 մարտի

Ցանկական պլեանագիտական կեանքը անակնկալներով լցի է: Օրէ-օր Վէնիզէլոսի համակիրներն ու բարեկամները մամուլի մէջ, հասարակական բեմերէն կը վարդապետեն այն նոր կեանքի վարդապետութիւնը, զոր հիմնեց կրետացի մեծ յեղափոխական-դիւանագէտը յունական խորշված ու զառամեալ ճակատին վրայ: Յոյն ժողովուրդը կը հպարտանայ, ըսելով թէ իր զինուորական այժը փրկեց զինքը 1912 ի անեղ կասիկրկէններէն ու դրաւ յաղթանակի դափնեպսակը յոյն ժողովուրդի գլխին: Սխալ է. յոյն ժողովուրդը այս ֆանտազիստական տեսականներով միայն ինքզինքը կրնայ խաբել: Յունաստանը փրկողը Թիւրքական վերջին յարձակումներէն եղաւ ալաւ ժողովուրդը, եղաւ Բուլգարիան, եղաւ հերոսական Սերբիան: Եւ ինչու, պարզապէս անոր համար, որ Վէնիզէլոսեան հետատեսութիւնը համոզուած էր, թէ միայն ալաւ ժողովուրդի թեւերուն կռթնելով կարելի է ընդարձակել յոյն ազգի փառքի սահմանները:

Վէնիզէլոս սխալած չէր և չէ նոյն իսկ այսօր:

Վէնիզէլոս միայն մէկ անգամ սխալեցաւ: Այն ատեն միայն, երբ Յունաստանը դարձուց դաւադիր թշնամին Բուլգարիոյ, յայտարարեց կռիւ և պատճառ դարձաւ, որ Եգիպտոսէն խլուի ետ Բուլգարիայէն, Էնվէրեան բանակի նախայարձակումով:

Բայց ես և ինծի հետ տեղական մամուլը ընդհանրապէս այն կարծիքը կը յայտնեն ըսելով թէ՝ Վէնիզէլոսի անկման գլխաւոր պատճառն այն էր, որ ուզեց իր անցեալի սխալը հանդէպ Բուլգարիոյ՝ ինքն իր ձեռքով դարմանել և բարեկամանալ Բուլգարիոյ, անոր յանձնելով Կավալան, Սէրէզը, Իսկիւպը և այլն, ոչ թէ միայն յանձնել հողամասեր, այլ և օժանդակուել Բուլգարիայէն զինուորական և անտեսական հայեցակէտներով:

Երեկուան իր յաղթանակներէն հպարտ հելլէնութիւնը, արդէն իսկ տարուած գերման էմիսարներու ստեղծած կեղծ հասանքէն, պատռեց իր ժամանակաւոր համեստութեան պատեանը և գլորեց իր փառքի ծաղիկը իր պատուանդանէն, ազատօրէն կրկին յառաջանալու համար դիւանագիտական անկումներու:

Մօտ ապագան ցոյց կուտայ. և ինչու սպասել ապագային, երբ այսօր կրետացիները մօտ 50,000 զինուորական ոյժով կաշխատին իրենց կղզիին ինքնավարութիւնը ձեռք բերել, տակաւին Վէնիզէլոս գայրոյթի, դժգոհութեան զգացումներով չմեկնած Յունաստանէն դէպի Ամերիկա՝ վերջնականօրէն լքելով Յունաստանը իր դիւանագիտական մանկութեանը մէջ երերուն ու տկար:

Լ. Շահազիզեան

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ՈՒ՞Վ Է ՈՒ՞Մ ԿԵՐԱԿՐՈՒՄ

Ամենքը նկատած կը լինեն, որ վերջին ժամանակներս փախստականների անունով մի տեսակ ֆաբրիկացիա է սկսվել մեր հասարակական կեանքում և հրատարակչական ասպարէզում:

Հանդէս է գալիս գանձարկղը դատարկ մի կազմակերպութիւն և յայտարարում, որ ինքը այս-ինչ օրը այս-ինչ բանն է կազմակերպում, որի եկամուտի 10 %-ը յատկացվում է փախստականների օգտին:

Կատարվում է կազմած գործը, կազմակերպութեան գանձարկղը փողի զնգոց է լսում: Իսկ փախստականները ստանում են արդեօք 10 %-ը,—Աստուած է իմանում:

Երեւան է ելնում մի թերմաշ դերասան և խաշոր տառերով յայտարարութիւններ տըպում-ցրում, որ ինքը ներկայացում է տալու փախստականների օգտին:

Տալիս է ներկայացումը, հետեւեալ օրը նոր դեղին կօշիկներ հագնում, կեղտից պսպղացող փողկապը փոխարինում է նորով և մինչեւ կէս գիշեր կաֆէում նստած քէֆ անում:

Իսկ փախստականները ստանում են մի բան,—Աստուած է իմանում:

Դուրս է գալիս քննադատութիւնից պախարակված մի ցանցառ բանաստեղծ կամ գրող և փոշիների տակից հանած իր «մարգարիտները» հրատարակում, գրքի վրա, փակագծի մէջ աւելացնելով, թէ այսքան % յատկացվում է փախստականների օգտին:

Ու գիրքը ծոցն ու գրպանները լցրած այդ «փախստականասէր բանաստեղծը» հնավաճառի նման փողոցներն ընկած կամ հաւաքոյթներում անհեթեւ պէս օրան-օրան է մեկնում իր «գոհարը»:

— Գնեցէք, յօգուտ փախստականների է, —ասում է նա, այդ նպատակով արդարացնելով իր հնավաճառի դերը:

Այսպէս գիրքը ծախում է, և դուք միւս օրը տեսնում էք նրան իւղոտ գլխարկը փոխած, ծռված կօշիկները նորոգված կամ ակումբում լոտօ խաղալիս:

Իսկ փախստականները թէ ինչ են ստանում,—Աստուած է իմանում:

Որտեղից-որտեղ յանկարծ լոյս աշխարհ է ելնում մի «կարօն ընկած հասարակական գործիչ» և թերթերում ազդարարում ամենքին, թէ ինքը բարեհաճում է զբօսանք կազմել, որի մուտքի որոշ %-ը տրվելու է փախստականներին:

Զբօսանքը կայանում է, վերջանում: Մի քանի օր յետոյ մեր «հասարակական գործչին» տեսնում էք, որ բենզինի հոտ արձակող սիւրտուկի տեղ հագել է նոր բաճկոն անգլիական ձեւի, կրում է ձեռնոցներ և սիգար ծխում:

Իսկ փախստականները ստացե՞լ են արդեօք իրանց %-ը,—Աստուած գիտէ:

Ի վերջոյ հրապարակն են դուրս գալի «կորած մոլորված» երգիչներ ու երաժիշտներ և մարդասիրաբար համերգ կազմում յօգուտ փախստականների:

Համերգից յետոյ մասնակցողները մի կուշտ քէֆ են անում, Կրիլովի «Աքաղաղի և կկուի» նման գովում են իրար և միւս օրը գնում Մուշտայիդ զբօսնելու:

Իսկ փախստականները թէ ինչ են ստանում,—Աստուած է իմանում:

Եզրակացութիւն.— Այս ամենից մենք ստանում ենք մի այսպիսի տպաւորութիւն. որ փախստականները հէնց իրանց մի լաւ անունով աւելի շատ մարդ են կերակրում, քան թէ վերեւ յիշվածների նման հազարները՝ մի հատ փախստական:

Ս. Զ.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դաշնակից պետութիւնների զօրահրամանատարները.—Դաշնակից 4 պետութիւնների զօրահրամանատարների անունները եթէ խաչաձեւ դասաւորենք և վերեւից ներքեւ ու աջից ձախ կարդանք, էլի նոյն անունները են ստացվում: Ռուսաց հրամանատարն է՝ Մեծ Իշխան Նիկօլայ, ֆրանսիականը՝ Ժօֆր, անգլիականը՝ Ֆրէնչ և սերբիականը՝ Պուտնիկ: Ուրեմն խաչաձեւ դասաւորելով, ստացվում է

Ժօ	ֆր		Պուտ	նիկ
Ֆր	էնչ	,	Նիկ	օլայ

Վիլհէլմ կայսրի հարստութիւնը.— Յայտնի ֆինանսագէտ գործիչ Մարտին Րուդոլֆը հաղորդում է, որ կայսր Վիլհէլմի տարեկան եկամուտն է 25 միլիոն, որ ստացվում է 500 միլիոն գնահատվող կալուածքներից: Կայսր Վիլհէլմը ընկերակից է մի քանի խոշոր գերմանական շոգենաւային ընկերութիւնների, բաժնետատէր ունի արեւմտեան Աֆրիկայի գերմանական գաղութի ալմաստի հանքերի: Նա ունի Բեռլինի շրջակայքի Սանսուսի աւանում նոր ճաշարան, ընդարձակ անտառներ և հողեր, ձիաբուծութեան ախոռատներ Արեւելեան Պրուսիայում: Վիլհէլմը սեփականատէր է և կառավարիչ-տեսուչ Հաննովէրում գտնվող գարեջրի գործարանի և հիմնադիր Կադինենում կաւէ գործարանի:

Բացի այդ՝ կայսրը ունի մօտ 40 դղեակ և ամարանոցներ, որոնց գնահատւում են 50 միլիոն: Կայսրի բոլոր կայքերը 74 է 7 նահանգներում սփռված:

Օֆիցէրի սուրը.—Պոլիս ժամանող մի շոգեկառքի մէջ նստած է լինում մի յոյն տիկին՝ իր 7 տարեկան տղայի հետ: Տղան խաղալիս է լինում իրանց դիմացը նստած մի Թիւրք օֆիցէրի փայլուն սրի հետ: Օֆիցէրը յունարէն հարցնում է փոքրիկին, թէ հաւանում է այդ սրին և թէ ուզում է որ իրան նուիրէ այդ. տղան պատասխանում է «այո»: Օֆիցէրը հարցնում է. «Եթէ տալու լինեմ, ինչ պիտի անես»: Փոքրիկը պատասխանում է. «Թիւրքերի գլուխը պիտի կտրեմ»...

Շոգեկառքը կայարան հասնելուն պէս փոքրիկ «յերագործը» իր մօր և դիմաւորութեան եկած հօր հետ, օֆիցէրի ցուցումով, տարվում են դէպի զինուորական ատեան...:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ՐԱՇՏ, Կանանց Կոմիտէին.— Ձեր ուղարկած 207 ր. յօգուտ փախստականների ստացված է ապրիլի 22 ին և յիշատակված «Մշակի» № 88-ի մէջ:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4	» Բագու	7 ժ. 3 ր. սրեկ.
№ 6	(արագ) »	12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9	» Բաթում	8 ժ. 53 ր. երեկ.
	» Ջուլֆա	10 ժ. 23 ր. երեկ.
	» Բորժոմ	3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բագուից —	1? ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4	Բաթումից —	5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5	Բագուից (արագ)	7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10	Բաթումից —	9 ժ. 51 ր. առաւ.
	Ջուլֆայից —	6 ժ. 53 ր. առաւ.
	Բորժոմից —	7 ժ. 25 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 Թ.
(Պուկին, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ԱՄԵՆ օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—3 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.:
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հիւնդ. և շաքարթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—73

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
նախկին օրդինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի: Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միզասեռային, վեներ., սիֆիլիսային հիւանդութեան. առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8. Սեմենօվսկայա փող., № 18 (Վօրօնցօվի արձանի մօտ): Բժշկի բնակարան. Սեմենօվսկայա, № 16.
(Հ. ու. կ.) 1018. 100—60

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ПРИ ГОНОРРЕѢ
(ТРИППЕРѢ)
въ острой и хронической формѣ, а также ея послѣдствіяхъ примѣняется средство
„АРМАТИНЪ“
для внутренняго употребленія. «Арматинъ» совершенно безвреденъ для организма и одинаково успѣшно примѣнимъ къ мужчинамъ и женщинамъ. При употребленіи «Арматина» не требуется никакихъ спринцеваній, промываній, прижиганій, бужированій и т. п. Курсъ леченія около 6 кор.
Цѣна 1 кор. „Арматинъ“ 1 р. 75 к.
Продажа въ аптекахъ и аптекарскихъ магазинахъ.
ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ:
Исключительный успѣхъ, выпавшій на долю препарата «Арматинъ» А. Я. Акуліанца, вызвалъ на рынкѣ разнаго рода грубыхъ и вредныхъ для организма поддѣлокъ, а потому просятъ господъ покупателей быть особенно осторожными при покупкѣ и требовать «Арматинъ» только А. Я. Акуліанца съ этикетомъ бѣлая ромашка.
(Հ. կ.) 417. 0—11

Ծախվում են
1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ» նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէցեպտներով: Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ տրիպէրով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար: Գրքի մէջ կայ նաեւ սուր և խրոնիկական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, բէցեպտներով: Գինը 50 կոպ.:
2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՋԵՒՈ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ: Թունաւորութիւններ և նրանց չափաւորուած օգնելը, Բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ: Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով: Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին: Գինը 30 կոպ.:
3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդոտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու: Ծիծաղաշարժ տկճորի պատկերը գրքի երեսին: Գինը 20 կ.:
Այս երեք գիրքը միասին պահանջողներին
ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ
երեք հետեւեալ գրքերը. 1) «Պիկամարտի չալվարը» ծիծաղաշարժ վօդէվիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Միևնոյն դադարում», պատմուածք հայ-թուրքական կռիւներից, զինւորի նկարներով, գինն է 7.:
Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. առաջուց ուղարկել անպայման պէրէվօդով: (Մարկաներ չը գնել նամակներում, հակառակ դէպքում պատասխանատու չեմ ոչ մի կերպ: Հասցէ՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.
(Հ.կ.) 327. 100—98

Լոյս տեսաւ
ԳՈՒՐԳԷՆ ՀԱԵՑԿՈՒՆՈՒ
ԱՆՊԱՐՏ ԵՐԳԵՐ
Արդիւնքի 25% հայ փախստականների օգտին:
Հրատարակ. «Ցօրեանքի», Մոսկվայում:
Դիմել Թիֆլիս, «Մշակի» խմբագրատուն, կամ Москва, «Рампа и Жизнь».
(օ. մ.) 261. 5—2

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Յօգուտ «Մշակի» ֆօնդի
հետեւեալ գրքերը.
1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՑ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.
2) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.
3) ԿԱՑԵՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.
4) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յօբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալմանախ) 1 ր.
5) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I 1 ր.
Վերոյիշեալ հրատարակութիւններից մի-մի օրինակ պահանջողները ճանապարհածախս չեն վճարում: 2. 0—6

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են
ՍԱԼ-ՄԱՆԻ
„ՀԱՅԱԶԳԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐ“
Սերիայի հետեւեալ գրքերը. Գինն է
Գիրք I Գեներալ-ադիւտանտ Մ. ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ. Երկրորդ տպագր: Պատերազմի բեմի հերոսների նկարներով. . . 40 կ.
Գիրք II Գեներալ ադիւտանտ ՅՈՎՀ. ԼԱԶԱՐԵԱՆ. Պատերազմի բեմի հերոսների նկարներով. . . . . . 30 կ.
Գիրք III Բայազէտի հերոս գեներալ-լէյտենանտ ԱՐՇԱԿ ՏԷՐ-ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ. . . . . . 35 կ.
Երեք գրքերը միասին՝ 1 րուբլի:
Ծախվում է բացի ուսալէս հեղինակի մօտ. ուղարկվում է վերադիր վճարով: Դիմել հետեւեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Бебутовская ул. № 6. ВИРГИНІИ АТАНАСЬЯНЦЪ.
(Հ. կ.) 244. 12—3

Գեղարուեստը Խրախուսող Կովկ. Ընկերութիւնը
յայտարարում է
ՄՐՑԱՆԱԿ
Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան վկայագրի նկարի համար 50 րուբլի:
Նկարը պէտք է ներկայացնել Գեղարուեստը Խրախուսող Ընկերութեան գրասենեակը մինչեւ այս տարվայ մայիսի 25-ը, Грибоѣдовская 24. Մրցանակի ծրագրի մանրամասնութիւնների մասին տեղեկութիւն կարելի է ստանալ նոյն տեղը առ. ժ. 11—2 և եր. $4\frac{1}{2}$—$6\frac{1}{2}$-ը:
262. 1—1

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԻՆԺԵՆԵՐ
Տ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ
Բագու, Կրասնովօդսկայա փ. տ. Աւան-Իզրաշեանցի: Հեռախօս №№ 23-49, 23-50
Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար խսկապէս ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մոտորներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից:
Հորիզօնական անգլիական շարժիչներ, (մոտորներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ոյժին $\frac{1}{2}$ ֆունտ կամ 200 գրամմ:
Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով:
Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ):
Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ):
Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից:
Ամեն տեսակ էլեկտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից:
Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկոմոբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտորներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՑՍ» (Case) ընկեր. գործարանից:
Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՑՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից:
Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով:
Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.
Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur
(Հ.կ.) 551. 150—92

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.